

րին հոգեկշռն էր ոգոսմաներովը— Առաջին օրուան շարականը, «Այսօր Ժողովեալ», մասնաշարական աւանդութեամբ առ հասարակ կ'ընծայուի Մովսէս Խորենացիին, զոր պէտք է ընդունինք անշուշտ այդ անուան տակ այլ եւս ճանչուած Սիւնեցի Գերթողը, որ կ'ապրէր է. դարուն։ Արգարիւ Դոստար է ընդունիլ թէ՛ Ե. դարուն, երբ սուրբ Կոյսին ճնշումին յիշատակին մէջ զեռ բոլորովին շեշտուած էր փոխումին իմացումը, պիտի կարելի ըլլար գրել այդպիսի օրհներգ մը, որ Արիստակացիին վերագրուած աւանդութեան պատմողական յարաբերունն է ինքնին։ Շարականները անպատշաճ ժամանակագրական ստուգանիչը չեն տօնեցու թուականին։ անոնք կրնան յօրինուած ըլլալ իրենց տարփողած տօներուն հաստատուէն ետքը, և կըրնայ լինիլ նոյնպէս որ շարականի մը յօրինուած օգնած ըլլայ յիշատակի մը կամ սուրբի մը տօնականացման։ Տօներ կան որոնք չունին շարական, ու փոխադարձաբար շարականներ կան ձեռագրաց մէջ՝ որոնց առարկայ եղած յիշատակը կամ սուրբը չեն տօնուած։ Բայց Աստուածածնի պարագան բոլորովին քայքայիկ է, և չի կրնար հնթարկուիլ այդպիսի դատումներուն։ Եթէ անոր յերկինս փոխումին նուիրուած առաջին շարականը է. դարուն գրուած է ստուգիւ, հարկ կ'ըլլայ խորհիլ թէ այդ տօնին՝ պաշտօնականացման գէթ առաջին կամ մասնակի քայլերը պէտք է առնուած ըլլան արդէն այդ ժամանակին մէջ։ Միևնոյն խորհրդածութիւնը կարելի է ընել իբր «ձաշու» երգուած Աստուածածնի այլպէս գեղեցիկ այն միւս շարականին, Անբառամ ծաղիկին մասին, որուն հեղինակը պէտք է եղած լինի կա՛մ նոյնինքն Մովսէս Գերթող, և կամ է. դարուն ապրող ուրիշ գիտնական եւ երկիւղած կրօնաւոր մը, Բարսեղ ձօն։

Գալով այն հարցին թէ մեր մէջ ի հնուսին ի՞նչ օր կը կատարուէր վերափոխման տօնը, կրնայ մտածուիլ թէ ի սկզբան անիկա կը կատարուէր օգոստոս 15 ին, ի՞նչ ալ լինէր այդ ամսաթիւին պատահած օրուան պատկերը. կրնայի կամ ոչ. այսպէս կարծելու իրաւունք կուտայ մեզ մանաւանդ վերեւ յիշուած մեր երկաթագիր ձաշուցին «Օգոստոս ամսոյ որ օր 15» պատուէրը, որուն նոտագրուած բառերը անշուշտ պէտք է հասկնալ «15ր ի՛նչ օր օր ըլլայ»։ Այս է արգարիւ, ինչպէս կանխեցինք զիտիլ տալ, բայց հին եկեղեցիներուն սովորութիւնը, եւ էր ի հնուսին եւս՝ Կերեկ թէ, սակայն, յետոյ մեր մէջ խտրու պարտաւորիչ դարձու օգոստոս 15 ի միծաւոր կիրակիին տօնելու սովորութիւնը, այնպէս որ երբ Յունաց նոս միաբանութեան խնդիրներուն ատեն Հայերէն ի մէջ այլոց կը պահանջուէր որ անփոք օգոստոս 15 ին տօնախմբէին վերափոխումը, առանց խորութեան օրուան պատկերին, թէ՛ Շնորհալի նախ՝ և թէ՛ Գրիգոր Տգայ՝ յետոյ, կը ստիպուէին մերժել, իբրեւ ազգային հաստատ սովորութիւն մը ներկայացնելով զայն։ Չենք գիտեր թէ տօնին կիրակիի փոխադրութիւնը կատարուած է արդեօք վերափոխման դաղա-

փարին տիրական դառնալէն ետքը, այլ եւս տեսակ մը յարութիւն նկատելով եւ այդ պատճառաւ Յիսուսի յարութեան տօնին՝ կցորդելով զայն, թէ պարզապէս գործնամիտ ոգով վերաբերուելով, այսինքն զվերացնելու համար անոր ժողովրդական մեծ համախմբութեամբ կատարուելու թերեւս աւելի հաւանական լինի այս վերջին կերպը, երբ խորհուրդ մանաւանդ թէ խաղերացի տօնն ալ, որուն ամսաթիւը սեղտ. 14 է ընդհանուր եկեղեցիի համար, մենք վաղուց սովոր ենք կատարել մերձաւոր կերպերին։

Ամփոփենք. եկեղեցւոյ կողմէ Յիսուսի մօր ընծայուած յարգանքը հետի է պաշտօնութիւն մ'ըլլալէ. անիկա փրկագործութեան խորհուրդին միջոց եղած բարի էակի մը նկատմամբ զգացում էրկիւղած օրոյն արդար գործ մըն է սոսկ։ Ի սկզբան, այդ երկիւղածութիւնը կ'արտայայտուէր՝ Փրկչին տէրունի եւ տնօրինական տօներուն հետ խառն յիշատակութեամբ միայն։ Ե. դարէն ետքն է որ Աստուածածնի կեանքին զանազան պարագաները առարկայ կը դառնան ուրոյն տօնական հանդիսաւորմանց, նախ Արեւելքի մէջ, ուրիշ յետոյ կ'անցնին Արեւմուտք։ Այդ տօներուն մէջ հնագոյնն է Ս. Կուսին մահուան յիշատակը, որ նախ կը տօնուի իբրեւ Նընջում. յետոյ, է. դարէն ասորին, անոր կը խառնուի նաեւ փոխման կամ վերափոխման իմացումը, որ Թեղին արդէն տիրական կը դառնայ, և Թեղին մէջ ընդհանրական եւ պարտադիր կը դառնայ, բայց առաքելական եկեղեցիներուն մէջ։

ՆՈՏԱՐ

ԽՈՐՀԱՆԻՐԻ ԵՒ ԽՈՐԳ

Սերն և փեղհիքի անարարացիք։

*

Միշտ կը մտածեմ քե մարդկութիւնը կը քաղկաղուի երբ մանկան կրտսերը քաղկաղ ըլլար։

*

Քաղաքապետութիւնը այնպէս կը ներկայացնէ մարդը արտաքին, ինչպէս պիտի եր ան ըլլար ի ներքին։

*

Մուշկութիւնը այնքան դանդաղ կը քալի, որ արտաքինութիւնը շուտ կը հասնի ետեւին։

*

Մարդիկ կը խիստ ծնունդեն, որուն հասնելու պահովութիւնը չունին երբեք։

*

Երկարատեւ հիւանդութիւն մը կը բուրդուած ըլլալ կեանքի եւ մահուան միջեւ, որպէսզի մահը ինքնին պիտի մ'ըլլայ քե անոնց որ կը մեռնին, եւ քե անոնց որ կը մեռնին։